

บทที่ ๔

ความสัมพันธ์ฉัน-ท่านกับเสรีภาพ

ความกังวลใจของมนุษย์กับความสัมพันธ์ฉัน-ท่าน

บูเบอร์ ได้กล่าวถึงสาเหตุความกังวลใจของมนุษย์ไว้ว่ามาจากความขัดแย้งระหว่างคำสอนของศาสนากับความเป็นจริงในชีวิต คำสอนที่ว่านี่ก็คือคำสอนเรื่องพระเจ้า^๑

ศาสนายูดาห์และศาสนาคริสต์สอนให้มนุษย์ประเมินค่า"พระเจ้า" เป็นสิ่งของด้วยการกล่าวถึงพระเจ้าในลักษณะให้พระเจ้าเป็นบุคคลที่สามที่มนุษย์จะต้องเทิดทูน^๒ พระเจ้าจึงเป็น"มัน" มาตลอดอายุของศาสนาคริสต์ พระเจ้ากลายเป็นสิ่งแขวนลอยอยู่ในที่สูงกลายเป็นที่ฟังฟังเมื่อมนุษย์รู้สึกอ้างว้างหาที่ยึดเหนี่ยวจิตใจไม่ได้ กลายเป็นว่ามนุษย์ใช้ประโยชน์พระเจ้า แม้การกระทำเช่นนี้จะทำให้มนุษย์มั่นใจ แต่ก็เป็นกรหนึ่ออกจากโลกนี้ในเวลาเดียวกัน พระเจ้ากลายเป็นบุคคลที่สามที่เราพูดถึงได้เท่านั้น ไม่มีวันที่เราจะพบพระเจ้าได้จริงๆสักที ศาสนาสอนให้ศาสนิกชนนี้เข้าไปอยู่เบื้องหน้าพระเจ้าแบบตัวเปล่า ไม่มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อโลกเท่ากับไปด้วยผู้เคร่งครัดคือคำสอนให้ทำตัวเป็นคนบริสุทธิ์ไม่สนใจผัสสะ ทั้งโลก และหันเข้าหาภายในตัวเอง ทำตัวให้เป็นสิ่งของในตัวเอง จะเห็นว่า ศาสนิกชนไม่เป็นตัวของตัวเอง ต้องเคร่งครัดต่อคำสอนที่ได้รับมา จึงต้องมองโลกว่าหยุดนิ่ง ขณะที่ร่างกายอยู่ในโลกนี้ ใจกลับไหลไปอยู่โลกอื่น ไม่มีกิจกรรมเพื่อโลกนี้ มีหน้าซ้ากลับจินตนาการเอาเองว่า พระเจ้าสร้างโลกให้เป็นแค่ภาพลวงตๆ ศาสนิกชนผู้เคร่งศาสนาคิดว่า ใครก็ตามที่เผชิญหน้ากับความจริงในโลก คนๆนั้นทิ้งหน้าที่ ทั้งความรับผิดชอบ แต่ถาถอยห่างจากโลกเพื่อเข้าหาโลกแห่งมโนคติ กลับแสดงว่าคนๆนั้นทำหน้าที่และรับผิดชอบต่อโลกและเข้าไปคลุกคลีใกล้ชิดโลก หน้าที่และความรับผิดชอบต่อมนุษย์จะมีอยู่ต่อเมื่อมนุษย์เข้าหาพระเจ้าเท่านั้น ส่วนหน้าที่ต่อมนุษย์ด้วยกันจะมีความหมายเพียงเป็นความรักและเมตตาเท่านั้นเอง ซึ่งก็หมายความว่า มนุษย์มองมนุษย์ด้วยกันว่าเป็นสิ่งของ

๑. กู Ibid., p.68,156.

๒. กู Ibid., p.156,162.

เป็นเพียงฝ่ายถูกให้ฝ่ายเดียว

คำสอนของศาสนาสอนให้มนุษย์จมอยู่กับตัวเอง ให้มนุษย์งกใช้ผัสสะ และปลด
โลกนอกตัวทิ้งไป อันที่จริงแล้ว มนุษย์เกิดอยู่ในโลกนี้ เคิบโตขึ้นมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อม
อุปนิสัยใจคอได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดข้อสงสัยว่า มนุษย์จะตัดผัสสะและสิ่ง
แวดล้อมที่ร่วมกันสร้างมนุษย์ขึ้นมาได้อย่างไร มนุษย์ต้องหันเข้าหาตัวเอง พยายามทำตัวเอง
ให้บริสุทธิ์ด้วยการไม่รับรู้ความเป็นไปของโลกได้อย่างไร ธรรมชาติของมนุษย์มีสภาพ
เปลี่ยนแปลงไปกลับมาระหว่างเป็น มัน กับเป็น ท่าน อยู่แล้ว แต่ศาสนากลับสอนมนุษย์ให้
ทำตัวเป็น มัน อยู่ตลอดเวลาซึ่งขัดกับธรรมชาติของมนุษย์ จนบางคนทิ้งความจริงในโลก
หันมาหมกมุ่นอยู่กับตัวเอง ทำลมาธิ เพื่อหนีจากโลกนี้ จนลืมภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ
ในโลกนี้ไปจนหมดสิ้น ในขณะที่บางคนทิ้งศาสนาเสียเลย แล้วหันมาทุ่มเทตัวเองให้แก่การ
ทำมาหากิน หมกมุ่นมากๆ เข้าก็เกิดความท้อแท้ เบื่อชีวิต แทนที่จะเอาศาสนามาแก้ไขความ
รู้สึกท้อแท้ กลับมองว่าศาสนาเข้าไม่ได้กับความจริงในชีวิต แต่ไม่พยายามค้นหาสาเหตุ
จนกลายเป็นคนไร้ศาสนา

สาเหตุแห่งความกังวลใจของมนุษย์ประการต่อมาก็คือ^๑ มนุษย์รู้ตัวที่ว่าสภาพชีวิต
ของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไปกลับมาระหว่างเป็น มัน กับเป็น ท่าน เป็นมันก็คือ ความรู้สึกที่ยัง
ไม่กล้าทิ้งคำสอนของศาสนาที่ให้เทิดทูนบูชาพระเจ้า ซึ่งมีมานานนับพันๆปีและฝังแน่นอยู่ใน
จิตใจของมนุษย์จนยากที่จะเปลี่ยนใจได้ง่ายๆ บูเบอร์มีความเห็นว่า^๒ การประพฤติเช่นนี้
มนุษย์เอาวิถีทางเข้ามาแทรกกลางความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า เพราะศาสนา
สอนทั้งจุดมุ่งหมายของชีวิตและวิธีการบรรลุดังจุดหมายนั้นแบบตายตัว การทำตามคำสอน
ของศาสนาไม่เปิดโอกาสให้มนุษย์เลือกทางเดินชีวิตของตัวเอง มนุษย์กลายเป็นเพียง
วัตถุ เป็น"มัน"

แต่อีกใจหนึ่ง มนุษย์ปรารถนาทิ้งคำสอนของศาสนาเสียสิ้น เพื่อจะได้หันมายึด
การตัดสินใจของตัวเองเป็นแนวทางดำเนินชีวิต มนุษย์ชนิดนี้พ้นสภาพมัน ยกฐานะตัวเอง

๑. ใ Ibid., p.68,94.

๒. ใ Ibid., p.62-63.

ขึ้นเป็นท่าน กล้าสู้โลก สู้ชีวิต กล้าเผชิญหน้า แต่ก็ทำดังนี้ได้ไม่นาน เพราะว่าได้ทิ้งพระเจ้าไปเสียแล้ว ในที่สุดก็ท้อแท้ กลายสภาพมาเป็นมันอย่างเดิม

นี่คือสาเหตุความกังวลใจของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน

บูเบอร์ ได้แสดงความคิดเห็นถึงวิธีแก้ปัญหาความกังวลใจของมนุษย์ไว้ว่า มนุษย์จะต้องสำนึกรู้ว่า อดีตภาวะที่แท้จริงของมนุษย์ก็คือความสัมพันธ์กันระหว่างฉันกับท่าน

(I-Thou Relationship) หรือมนุษย์มีภาวะอยู่กับ (being-with) มนุษย์ไม่อาจหลีกเลี่ยงธรรมชาติหรือคนรอบตัวได้ และมนุษย์ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์ที่มนุษย์ต้องมีต่อพระเจ้าได้เช่นกัน มนุษย์สัมพันธ์กับธรรมชาติและคนรอบตัว จนได้ยกฐานะตัวเองขึ้นเป็นท่านแล้วก็จริง แต่หากมนุษย์ยังขาดความศรัทธาต่อพระเจ้า และไม่เชื่อว่าพระเจ้าอยู่ในโลกนี้แล้วละก็ มนุษย์ก็ยังตัดความกังวลใจทิ้งไปไม่ได้ เพราะมนุษย์จะคิดอยู่ตลอดเวลาว่าตัวเองคือคู่กับโลกตามลำพัง มนุษย์ทิ้งพระเจ้าทิ้งๆที่ใจปรารถนาฟังฟังพระองค์ มนุษย์ต้องกลับใจเสียใหม่ จึงจะมีความเชื่อมั่นในชีวิต^๑

อีกประการหนึ่ง มนุษย์มองพระเจ้าว่าเป็น "มัน" มนุษย์ยกพระเจ้าขึ้นไปไว้ในที่สูงเอาไว้เป็นรูปศักดิ์สิทธิ์แห่งการเคารพบูชา มนุษย์จึงไม่เคยได้พบพระเจ้า และมีได้มีชีวิตพระเจ้าจริงๆสักที ในที่สุด มนุษย์เกิดความรู้สึกกังวลใจดังได้กล่าวมาแล้ว มนุษย์ต้องหาทางแก้ไขด้วยการเลิกยกพระเจ้าขึ้นไปไว้บนหิ้งบูชา แล้วอัญเชิญพระเจ้าลงมา เผชิญหน้ากับพระองค์ สันทนากับพระเจ้า และเข้าใจว่า พระเจ้ามิใช่เป็นผู้มีอิทธิพลต่อมนุษย์อย่างสิ้นเชิงพระเจ้า (สูงสุด) ของบูเบอร์มีลักษณะเป็นจิตซึ่ง ไม่ต่างจากพระเจ้าของศาสนายูดาห์ และศาสนาคริสต์ แต่ก็มีหน้าที่ต่างกัน คือเป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ หรือเรียกว่ามีหน้าที่เป็นฐานความดีให้แก่จิตใจมนุษย์ และในที่สุด พระเจ้าผู้เป็นจิตก็กลายเป็นพระเจ้าผู้ที่มีที่อยู่บนโลกนี้ มนุษย์จึงร่วมงานกับพระเจ้าได้ สร้างสรรค์ความก้าวหน้าให้แก่โลก ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าจึงเป็นศูนย์กลางแห่งความสัมพันธ์ทั้งปวง เรียกว่า ความสัมพันธ์บริสุทธิ์เป็นที่รวมแห่งความสัมพันธ์ทุกชนิด มนุษย์ต้องมีศรัทธาต่อพระเจ้าและเชื่อว่าพระเจ้าอยู่ในโลกนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าจะแสดงให้เห็นได้ ก็โดยที่มนุษย์มีความสัมพันธ์

๑. ดู Ibid., p.130.

กับธรรมชาติและมนุษย์ด้วยกัน ไม่ว่ามนุษย์จะเผชิญปัญหาร้ายแรงเท่าใดก็ตาม มนุษย์จะไม่หลบเลี่ยง นี่คือการใช้เสรีภาพของมนุษย์ซึ่งมีชะตากรรม (fate) ติดคามมาด้วยทุกครั้ง คำพูดของบูเบอร์ว่า "ชะตากรรมและเสรีภาพมีพันธะสัญญาต่อกัน มนุษย์ผู้ทำให้เสรีภาพเป็นจริงในปัจจุบันเท่านั้น จึงจะโต้แย้งว่าเผชิญหน้ากับชะตากรรม"^๑

ชะตากรรมกับเสรีภาพ

ชะตากรรมเกิดขึ้นหลังจากมนุษย์มีความสัมพันธ์กับพระเจ้า หรือเมื่อมนุษย์ตัดสินใจหมายความว่ามนุษย์ผู้และเผชิญหน้า มนุษย์ได้ใช้เจตจำนงของตัวเองแล้ว มนุษย์มีเสรีภาพในขณะเดียวกันมนุษย์ก็มีใจคนไร้ศาสนา มนุษย์ยังคงรับนับถือพระเจ้าและมีศรัทธาเชื่อมั่นว่ามีพระเจ้า การกระทำดังกล่าวนี้ของมนุษย์แสดงว่ามนุษย์มีความสัมพันธ์กับพระเจ้า เพราะมนุษย์ไม่ทิ้งพระเจ้าและไม่ทิ้งความเป็นจริงในโลกในเวลาเดียวกัน ชะตากรรมคือสาเหตุประการแรกที่ชวนให้สงสัยว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าให้อิสรภาพแก่มนุษย์จริงหรือไม่

ประการที่สอง บูเบอร์กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้ามีส่วนให้ท่านสมบูรณ์เต็มที่หรือไม่เต็มที่ก็ได้ เป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งอื่นๆ เต็มอ้อมหรือไม่เต็มอ้อมก็ได้ ย่อมหมายความว่า ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้ามีอิทธิพลรุดล้าท่านและความสัมพันธ์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งอื่นๆ

มนุษย์จะแก้อข้อข้องใจสองประการนี้ได้และจะหมดความกังวลใจลงได้ จะต้องดูความหมายของความสัมพันธ์นั้น-ท่านก่อนว่ามีความหมายอย่างไร

สำหรับบูเบอร์ หลักเดียวที่สามารถแก้ปัญหาได้ทุกเรื่องก็คือ ความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์คือความซึ่งกันและกัน (reciprocity)^๒ มนุษย์จะเป็นท่านโดยสมบูรณ์ก็เพราะ

๑. Ibid., p.102: " Fate and freedom are promised to each other. Fate is encountered only by him that actualizes freedom."

๒. กู Ibid., p.69.

๓. กู Ibid., p.67.

มนุษย์มีการกระทำและใจกว้างยอมถูกกระทำ คู่สัมพันธ์ของมนุษย์จะทำให้มนุษย์มีปัญญาสว่างไสว รู้จักคิด และในเวลาเดียวกันตัวมนุษย์เองก็มีส่วนสร้างปัญญาให้เกิดขึ้นแก่คู่สัมพันธ์ของตนได้เช่นกัน ไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบใคร ความสัมพันธ์จะเป็นไปในรูปที่ว่า ทั้งสองฝ่ายร่วมสร้างปัญญาความคิดให้แก่กัน ฟังพาทอาศัยกัน การจะตัดสินใจจากส่วนลึกแห่งเจตจำนงของตนเองฝ่ายเดียวโดยไม่ยอมมองคนรอบตัว ค่อนข้างจะเป็นการเข้าข้างตัวเอง มนุษย์ควรต้องตัดสินใจจากเจตจำนงของตัวเอง ผ่านการกลั่นกรองด้วยความสัมพันธ์กับธรรมชาติคนภายนอก และจากพระเจ้า มิใช่ผ่านโครงสร้างแยกประเภทของมนัสที่อยู่ภายในตัวเพียงอย่างเดียว

พระเจ้ามิได้มีอิทธิพลเหนือมนุษย์โดยสิ้นเชิง บูเบอร์เพียงต้องการย้ำให้มนุษย์ไม่ทิ้งพระเจ้า แม้มนุษย์จะมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกันซึ่งมีฐานะเป็นพระเจ้าระดับบุคคล เพราะผ่านการเผชิญหน้าหรือต่อสู้ชีวิตมาแล้วก็ตาม หากเขาไม่เชื่อว่ามีพระเจ้าอยู่ ไม่ยอมรับว่าตัวเองต้องการพระเจ้าแล้วไซ้ ก็ไม่มีประโยชน์อะไรที่มนุษย์จะมีชีวิตอยู่ ถ้ามนุษย์ไม่ต้องการพระเจ้าพระเจ้าย่อมไม่มีอยู่ พระเจ้าต้องการมนุษย์เพื่อเป็นความหมายให้แก่มนุษย์ และมนุษย์ก็มีธรรมชาติต้องการพระเจ้า อยากฟังพาทพระเจ้า ทั้งมนุษย์และพระเจ้าจึงต่างต้องการกันและกัน จะเป็นความรู้สึกไม่ได้ เพราะถึงแม้มนุษย์ไม่ยอมรับตรงๆว่ามนุษย์ต้องการพระเจ้า แต่ในส่วนลึกของจิตใจ มนุษย์ขาดพระเจ้าไม่ได้^๑

ประเด็นสำคัญที่ชวนให้คิดว่ามนุษย์ขาดเสรีภาพจึงน่าจะอยู่ที่ชะตากรรมมากกว่าตัวความสัมพันธ์นั่นเอง

จากการศึกษาความคิดของบูเบอร์หลายๆท่านพบว่า บูเบอร์ไม่คิดว่าชะตากรรมจตุรังเสรีภาพของมนุษย์อย่างแน่นอน แม้ว่ามนุษย์จะเป็นมัน มนุษย์ก็ยกระดับตัวเองขึ้นเป็นทวนได้ กวาร์เปลี่ยนกลับไปกลับมาได้นี้เป็นธรรมชาติของมนุษย์ และมนุษย์ก็รู้ความหมายของการเปลี่ยนกลับไปกลับมา^๒ เมื่อรู้และกล้าตัดสินใจ เผชิญหน้ากับทุกสิ่ง ทั้งๆที่ไม่รู้ว่าจะต้องประสบชะตากรรมเช่นไร ย่อมหมายความว่า มนุษย์ได้ตัดสินใจ และรับผิดชอบการกระทำ

๑. กู Ibid., p.110.

๒. กู Ibid., p.101.

ของตัวแล้วโดยไม่คำนึงว่าจะเกิดผลดีหรือผลร้ายตามมา ซึ่งก็หมายความว่า มนุษย์ต่อสู้กับชะตากรรม ไม่หลีกเลี่ยง ชะตากรรมจึงเป็นสิ่งสนับสนุนให้เห็นว่า มนุษย์ผู้กล้าตัดสินใจได้ใช้เสรีภาพของตนแล้วอย่างเต็มภาคภูมิ

อันที่จริงแล้ว ในโลกมันจะมีกฎอยู่กฎหนึ่งเรียกว่า "กฎความเป็นสาเหตุ (causality)" กฎนี้มีความสำคัญต่อการจัดระเบียบธรรมชาติแบบวิทยาศาสตร์ มนุษย์จึงไม่รู้ว่ากฎนี้บีบบังคับ และตัวมนุษย์เองก็มิได้ถูกจำกัดให้อยู่ในโลกมันตลอดชีวิต มนุษย์มีอิสระที่จะก้าวออกจากโลกมันได้หลายครั้ง เข้าสู่โลกแห่งความสัมพันธ์ ในโลกแห่งความสัมพันธ์ฉันและท่านเผชิญหน้าต่อกันอย่างอิสระ ไม่มีกฎความเป็นสาเหตุเข้ามายุ่งเกี่ยวแต่อย่างใด ในโลกแห่งความสัมพันธ์นี้ มนุษย์ค้นพบหลักประกันเสรีภาพในภาวะการมีอยู่ของตน ในภาวะการมีอยู่ของคู่สัมพันธ์ และสิ่งอื่นๆ ในความหมายที่ว่า ในความสัมพันธ์มนุษย์จะไม่ให้ความสำคัญแก่สิ่งเฉพาะใด มนุษย์จะยุติธรรมขึ้น ดังคำกล่าวของบูเบอร์ว่า

ในความสัมพันธ์กับพระเจ้า การตัดเอาอะไรออกไป และการเลือกเอาอะไรไว้โดยไม่มีเงื่อนไข เป็นสิ่งเดียวกัน เพราะคนผู้เข้าสู่ความสัมพันธ์ข้อสัมพันธ์ไม่เห็นว่าเป็นสิ่งเฉพาะใดสำคัญ... แต่ทุกสิ่งรวมอยู่ในความสัมพันธ์กันนั้น^๑

คนที่มีความสัมพันธ์หรือคนที่รู้ว่าพระเจ้า ท่านนิรันดร มีอยู่จริงเท่านั้น จึงจะมีความสามารถตัดสินใจได้ คนที่ตัดสินใจแล้วก็คือคนอิสระ เพราะการตัดสินใจได้ของเขาหมายความว่า เขายอมรับความสัมพันธ์กับท่าน ยอมรับว่าตัวเขาเองอยู่ภายใต้สีหน้าของท่าน และท่านก็อยู่ภายใต้สีหน้าของเขา ถ้าไม่เป็นอย่างนั้นมนุษย์จะตัดสินใจไม่ได้ "ใครก็ตามที่ตัดสินใจใดคนๆ นั้นมีอิสระ เพราะเขาได้ก้าวเข้าไปอยู่ภายใต้สีหน้า [ของพระเจ้า] แล้ว"^๒ และนี่คือความหมายของชะตากรรม คือ เป็นชะตากรรมที่มนุษย์พบพรอมๆ กับสัมพันธ์กับพระเจ้า ชะตากรรมนี้เกิดขึ้นได้ต่อเมื่อมนุษย์ตัดสินใจและมนุษย์เต็มใจพบชะตากรรมนั่นเอง

๑. Ibid., p. 127: "In the relation to God, unconditional exclusiveness and unconditional inclusiveness are one. For those who enter into the absolute relationship, nothing particular retains any importance...but everything is included in the relationship."

๒. Ibid., p. 100-101: "Whoever makes a decision is free because he has stepped before the countenance."

การเป็นเช่นนี้มีใ้หมายความว่ามนุษย์ชาติอิสระ เพราะการได้เข้าไปอยู่ภายใต้
 สีน้าใครยอมหมายความว่า ได้เข้าไปเผชิญหน้า พบปะพระเจ้าแล้ว และพาเอาความจริง
 ทั้งปวงในโลกไปเผชิญหน้าด้วย ไม่ทั้งโลก แต่พาโลกไปพบพระเจ้า มิใช่เป็นแบบหลักการ
 ของลัทธิอุคมการนิยมและหลักโลกุตระของศาสนา ที่ทั้งโลกและภาระรับผิดชอบไว้เบื้องหลัง
 เอาจิตไปพบพระเจ้าตามลำพัง ทั้งความรับผิดชอบ ไม่ทำหน้าที่ให้สมศักดิ์ศรีแห่งความเป็น
 มนุษย์ ทั้งๆที่ยังมีชีวิตอยู่จริงในโลกนี้ ผิดกับบูเบอร์ที่ต้องการให้มนุษย์รับภาระความรับผิดชอบ
 ทั้งปวงพร้อมๆกับก้าวเข้าหาพระเจ้า

การตัดสินใจของมนุษย์จึงมิใช่มีความหมายว่าทั้งการกระทำอื่นไปสิ้น แล้วมุ่งสนใจ
 ทำเฉพาะสิ่งที่ได้ตัดสินใจเลือกแล้วเท่านั้น หากมีความหมายว่า เลือกทำการกระทำหนึ่ง
 ซึ่งรวมการกระทำอื่นที่ไม่ได้ถูกเลือกเข้าไว้ด้วย ดังนั้นการตัดสินใจทำก็จึงมิใช่มีความหมาย
 ว่าทั้งการกระทำชั่วไปสิ้น ตรงข้าม ความชั่วกลับเป็นพลังสำคัญให้มนุษย์ตัดสินใจทำความดี

บูเบอร์ใจกว้างที่จะยอมรับว่า ไม่ว่ามนุษย์จะเป็นคนเช่นไร ก็หรือชั่ว ล้วนแล้ว
 แต่มีความสามารถตัดสินใจได้ทั้งสิ้น เพียงแต่ให้เขาเชื่อมั่นว่ามีพระเจ้าอยู่จริง ดังคำพูดว่า

คนที่รับใช้พระเจ้าด้วยแรงกระตุ้นฝ่ายชั่วเท่านั้นที่ตัดสินใจได้ เมื่อมนุษย์เข้าใจเช่นนี้
 ก็รู้ได้ว่า สิ่งนี้เท่านั้นสมควรได้ชื่อว่า เป็นความถูกต้อง กล่าวคือ เป็นสิ่งที่มนุษย์มุ่ง
 เขาหา และเป็นจุดประสงค์แห่งการตัดสินใจของมนุษย์ และถ้ามีปีศาจจริง ถ้าเกิด
 ขอดิพพลาตุ เขาจะไม่โจมตีพระเจ้า แต่เขาจะเป็นผู้ไม่ตัดสินใจชั่วชีวิต^๑

นี่คือลักษณะของผู้ที่มีอิสรภาพจำกัดอยู่ คนชนิดนี้จะไม่รู้สึกรู้ว่ากฎความเป็น-
 สาเหตุมาเป็นบังคับอยู่ แต่เขารู้ว่าชีวิตรู้ตาย (mortal life) ของเขาเปลี่ยนกลับไปมา
 ระหว่างเป็นท่านและเป็นมัน และเข้าใจด้วยว่า การเปลี่ยนแปลงได้เช่นนี้มีไ้มันทอนมนุษย์

๑. Ibid., p.101: "...only he that 'serves God with the evil impulse,'
 decides. Once one has understood this, one also knows that precisely this
 deserves to be called righteous: that which is set right, toward which
 a man directs himself and for which he decides; and if there were a devil
 he would not be the one who decided against God but he that in all
 eternity did not decide.*"

แต่อย่างใด ตรงข้าม กลับสร้างเสริมมนุษย์ให้กระตุ้นตัวเอง สร้างความก้าวหน้าให้โลก หากขาดสภาพเช่นนี้โลกจะราบเรียบ จะเหมือนกันไปหมดทุกส่วน ความเจริญก้าวหน้าทาง วิทยาศาสตร์หรือทางด้านอื่นๆก็เกิดขึ้น เพราะสภาพที่เปลี่ยนแปลงได้ เช่นนี้ของมนุษย์ บูเบอร์กล่าวว่า "ระหว่างเป็นท่านและเป็นมัน ประวัติศาสตร์ที่แท้จริงก็เกิดขึ้น"^๑

ดังนั้นแทนที่ชะตากรรมจะเป็นผลร้ายแก่มนุษย์ ตรงข้าม ชะตากรรมกลับแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ เพราะความรู้ งาน จินตภาพที่มนุษย์คิดฝัน กลายมาเป็นจริงได้ ก็เพราะมนุษย์มีสภาพเปลี่ยนกลับไปมาได้ดังกล่าว หรือเพราะมนุษย์มีชะตากรรมนี้เอง คนที่ประสบชะตากรรมจึงเป็นผู้ที่ได้เข้าใจถึงความหมายของชีวิต เข้าใจชะตากรรมส่วนหนึ่งของชีวิต

ดังกล่าวนี้อธิบายถึงความกังวลใจของมนุษย์ และเป็นความยิ่งใหญ่ของมนุษย์เช่นเดียวกัน เพราะสร้างความรู้ งาน จินตภาพ และแบบอย่างที่ดีให้เกิดขึ้นในท่ามกลางสิ่งมีชีวิต^๒

คนที่มิอิสระจะมีเจตจำนงที่ไม่เปลี่ยนแปลง คือ จะเชื่อในสิ่งที่เป็นจริงในปัจจุบัน เชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่เป็นจริงในปัจจุบันหรือความสัมพันธ์ฉัน-ท่าน และเชื่อในชะตากรรม และเชื่อด้วยว่าชะตากรรมต้องการเขา แต่ชะตากรรมมิได้เป็นผู้นำชีวิต หากรอคอยเขา เขาจะต้องก้าวไปข้างหน้าด้วยภาวะสรรพะ เข้าสู่ชะตากรรม โดยไม่จำเป็นต้องรู้ว่าชะตากรรมรอคอยเขาอยู่ ณ แห่งหนตำบลใด ชะตากรรมจะไม่หลบหนีออกจากทางเดินชีวิตของเขาเป็นอันขาด และเพื่อเจตจำนงที่ยิ่งใหญ่กว่า มนุษย์จำเป็นต้องเสียสละเจตจำนงของตนส่วนหนึ่งเพียงเล็กน้อยให้ขาดอิสระ ไม่ใช่ว่ามนุษย์ไม่ยอมกระทำอะไรเลย แต่เป็นไปในรูปที่ว่า มนุษย์ยอมรับรู้สิ่งซึ่งมีพันธนาการ และยอมรับวิถีทางขององค์กวันต์ (Being) ในโลกนี้ มิใช่เพื่อความมนุษย์เองจะได้เดินไปตามทางนั้น แต่เพื่อให้วิถีทางนั้นมีอยู่ และเป็นจริงในปัจจุบัน ในลักษณะที่วิถีทางนั้นต้องอาศัยมนุษย์จึงจะมีอยู่จริงในปัจจุบันได้

๑. Ibid., p.115: "Between these and those true history takes place."

๒. Ibid., pp.89-90: "That is the melancholy of man, and that is his greatness. For thus knowledge, thus works, thus image and example come into being among the living."

ด้วยจิตใจ ด้วยการกระทำ และด้วยชีวิต เท่านั้นก็ได้ชื่อว่ามีมนุษย์เผชิญหน้าแล้ว

ตรงข้ามคนที่ขาดอิสระจะยอมเปลี่ยนแปลงอย่างง่ายดาย ไม่ยอมเผชิญหน้า ไม่รู้จักความสัมพันธ์ แม้แต่ความเกี่ยวพันก็ยังไม่รู้จัก คนชนิดนี้ปรารถนาใช้โลกให้เป็นประโยชน์แก่ตัวให้มากที่สุด แม้แต่ขณะกล่าวคำท่อน ในใจเขาก็ยังหมายถึง ท่าน ที่เขาสามารถใช้ประโยชน์ได้ คือ ให้เป็นวัตถุแห่งการเคารพบูชา สิ่งที่เขาเรียกว่าชะตากรรมสำหรับเขากลายเป็นเรื่องของการลงโทษ ความจริงแล้วคนชนิดนี้ไม่มีชะตากรรม เขาถูกกำหนดมาแล้วโดยสิ่งของและพลังอื่นๆ แต่เขาจะรู้สึกตัวเองว่ามีอำนาจ แม้เขาจะไม่มีเจตจำนงที่ยิ่งใหญ่ (great will) และไม่รู้ด้วยซ้ำว่าคนที่มียิสระเป็นอย่างไร

คนที่มียิสระจะไม่จมมุดอยู่แค่นี้ สิ่งเดียวที่เขาทำก็คือความตั้งใจของเขาที่จะดำเนินการต่อไปให้ไกลชะตากรรมให้มากที่สุด เขาจะไม่หนีชะตากรรม การตัดสินใจแล้วเช่นนี้ ทำให้ชะตากรรมเป็นชะตากรรมใหม่ และเขาจะเข้าใจว่า พระเจ้าหรือการตัดสินใจของพระเจ้าโดยลำพังนั้นไม่เพียงพอ พระเจ้าทำงานตามลำพังไม่ได้ คนเช่นนี้มีศรัทธาและเผชิญหน้า ในขณะที่คนขาดอิสระไม่มีศรัทธา โลกของเขาไร้อิสระ ไร้การเสียดสี ไร้พระพรหมทาน ไร้การเผชิญหน้า ไม่มีปัจจุบัน มีแต่วิธีการ และจุดสิ้นสุด

บูเบอร์ย้ำแล้วย้ำอีกว่า มนุษย์เรามีความสามารถที่จะมีเจตจำนงได้มากมาย เรามองเห็นทุกสิ่งว่ามีสมรรถณภาวะแฝงอยู่ และเราก็ยอมเสี่ยงเพื่อสมรรถณภาวะเหล่านั้นยอมเสี่ยงถึงเอาสมรรถณภาวะออกมา ให้มาเป็นจริงในปัจจุบัน ตัวเราก็จะมีชีวิตอยู่ในปัจจุบันเป็นจริงโดยสมบูรณ์ การกระทำเช่นนี้แสดงว่ามนุษย์ได้ตัดสินใจแล้ว ผิดกับการตัดสินใจที่เราเคยรู้จักกันมา นั่นคือ มิใช่เลือกหาสิ่งเฉพาะสิ่งใดสิ่งเดียวแล้วตัดสิ่งอื่นทิ้งไป แต่เป็นการรวมเอาสิ่งที่ไม่ถูกเลือกเข้าไว้ด้วย

การได้ตัดสินใจไม่อาจหมายความว่า สิ่งหนึ่งถูกกระทำในขณะที่อีกสิ่งหนึ่งยังคงอยู่อย่างเดิม เป็นมวลที่ทับ บรรจุอยู่เต็มในวิญญานของฉัน ทับถมขึ้นแล้วชั้นเลาแบบกองขยะ เฉพาะผู้ที่กินเอาพลังทั้งปวงของสิ่งอื่นมารวมไว้ในกรกระทำสิ่งหนึ่ง กู้กลิ่นความอยากได้สิ่งที่ไม่ถูกเลือกเข้าสู่การทำให้สิ่งที่ถูกเลือกเป็นจริงในปัจจุบัน ผู้ทำได้เช่นนี้

เท่านั้น ที่สามารถคัดลึนใจสิ่งที่เกิดขึ้นได้”

ในที่สุดก็กล่าวได้ว่า การที่มนุษย์มีความสัมพันธ์มิใช่มีความหมายว่า มนุษย์สูญเสีย เสรีภาพของตน ตรงข้าม เพราะมนุษย์มีความสัมพันธ์นั่นเองมนุษย์จึงต้องมีเสรีภาพ มนุษย์ ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม ความสัมพันธ์เปิดทางให้มนุษย์ได้มีโอกาสแสดงเสรีภาพ ของตนออกมาอย่างเสรี ความสัมพันธ์เปิดโอกาสให้มนุษย์ใกล้ชิดพระเจ้าและร่วมงานกับ พระเจ้า นายชาร์ล ฮาร์ทฮอร์นสนับสนุนความคิดของบูเบอร์ให้กระจ่างชัดมากขึ้นว่า

...พระเจ้า เป็นพระเจ้ารวม สัมพันธ์กับเรา เช่นเดียวกับเราสัมพันธ์กับพระองค์ มิใช่ที่เราต้องขึ้นอยู่กับพระองค์แต่เพียงฝ่ายเดียว และมีใช่เราเป็นเพียง สิ่งถูกสร้างในขณะที่พระองค์เป็นพระผู้สร้าง เราเป็นทั้งผู้ถูกสร้างและผู้สร้าง และ ดังกล่าวนี ก็มีใ้หมายความว่าเราสร้างตัวเอง หรือสร้างผู้อื่น หากหมายความว่า สร้างบางสิ่งในตัวพระเจ้า^๒

---

๑. Ibid., p.101: " Having decided cannot mean that the one is done while the other remains lying there, an extinguished mass, filling my soul, layer upon layer, with its dross. Only he that funnels all the force of the other into the doing of the one, absorbing into the actualization of what was chosen the undiminished passion of what was not chosen,... decides what happens."

๒. Charles Hartshorne, " Martin Buber's Metaphysics," In The Philosophy of Martin Buber, p.50: " ...that God, the inclusive You, is relative to us, as well as we to Him. Our dependence upon Him is not the whole story. Nor are we merely creature while He is creator. We are 'both creatively and creative,' and this means creative not merely of ourselves or of one another but of something in God."

รวมความว่า ทั้งมนุษย์และพระเจ้ามีเสรีภาพที่จะกระทำการต่อกันได้ ในแง่หนึ่ง เสรีภาพของมนุษย์ถูกลดทอนลง ด้วยเหตุว่าคุณสมบัติของมนุษย์มีการกระทำ สร้างสิ่งบางอย่าง ในตัวมนุษย์ ย่อมหมายความว่า คุณสมบัติอิทธิพลต่อมนุษย์ผู้นั้น และในเวลาเดียวกันมนุษย์ก็มี อิทธิพลต่อคุณสมบัติของตน นี่คือการสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าระดับบุคคล หรือความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้าระดับบุคคลด้วยกัน ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าสูงสุด มนุษย์ขาดอิสระในแง่ที่ว่า อำนาจในการตัดสินใจของมนุษย์ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากพระเจ้า แต่เป็นอิทธิพลด้านดี มนุษย์จึงถูกตีกรอบให้อยู่ในความเป็นพื้นฐานที่ได้จากความสัมพันธ์กับ พระเจ้ามาแต่กำเนิด การจะตัดสินใจเผชิญหน้าความจริงในโลกชั้นต่อไป ขึ้นอยู่กับเจตจำนง ของมนุษย์และเป็นเจตจำนงที่มีคุณภาพ

การตีความหมาย "เสรีภาพ" ของบูเบอร์แบบเป็นประติทรรศน์

ประเด็นของปัญหานี้อยู่ที่ว่าการถือเอาพระพรหมทานเป็นจุดหมายของชีวิตจะขัดแย้ง กับเสรีภาพของมนุษย์หรือไม่

ถ้าคิดตามเหตุผลแล้ว มนุษย์มีทางเดินอยู่สองทางคือ

๑. มนุษย์ถูกพระเจ้าควบคุมพฤติกรรม
๒. มนุษย์มีอิสระที่จะมีเจตจำนงของตัวเอง

ฝ่ายศาสนาจัดอยู่ในแบบแรก และแบบหลังเป็นหลักการของฝ่ายประสบการณ์นิยม สำหรับบูเบอร์ มนุษย์อยู่ในภาวะทั้งสองอย่างคือ มนุษย์ถูกกำหนดให้ต้องเผชิญหน้า กับพระเจ้า และ มนุษย์มีอิสระที่จะทำอะไรตามใจชอบ ซึ่งหมายความว่า การกระทำของ มนุษย์ขึ้นอยู่กับมนุษย์ด้วยกันเช่นกัน

มนุษย์ต้องเผชิญหน้าเพื่อจะได้รับพระพรหมทานจากพระเจ้า และมนุษย์มีเสรีภาพ จากเจตจำนงของตัวเอง ดังคำพูดของบูเบอร์อย่างชัดเจนว่า

ใช่แล้ว ในความสัมพันธ์ต่อกันอันบริสุทธิ์ คุณรู้สึกขึ้นอยู่กับ อย่างไม่เคยรู้สึกมาก่อนเวลา สัมพันธ์กับคนอื่น และรู้สึกมีอิสระ อย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ณ ที่อื่นใด คุณเป็นฝ่าย ถูกสร้างและเป็นผู้สร้าง คุณไม่รู้สึกถึงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งว่าถูกจำกัดโดยคุณสมบัติ คุณรู้สึก

๑. บูเบอร์กล่าวว่าพระพรหมทานมิใช่จุดหมายของชีวิต ดู Martin Duber, I and Thou,

ถึงทั้งสองฝ่ายพร้อมกัน โดยไม่มีข้อผูกมัดใดๆทั้งสิ้น"

นายมัลคอล์ม แอด ไคมอนต์ สนับสนุนและช่วยปกป้องทัศนะของบูเบอร์ว่า

แต่ถ้าฉันพิจารณาความจำเป็น [การไร้เสรีภาพ] และเสรีภาพ มิใช่ในโลกแห่งความคิด แต่ในความเป็นจริงขณะยืนอยู่เบื้องหน้าพระเจ้า ถ้าฉันรู้ว่า ฉันถูกกำหนดให้อยู่ ณ ตำแหน่งนี้ และ รู้ในเวลาเดียวกันว่า มันขึ้นอยู่กับฉัน ควบคู่กัน แล้วละก็ ฉันก็ไม่พยายามหนีประศิทรศนที่จำเป็นคงมีอยู่ได้"

กล่าวคือ มนุษย์สัมพันธ์กับคนอื่น ๆ มนุษย์มีอยู่จริง มีเสรีภาพ มีความรับผิดชอบ สัมพันธ์กับสังคม ความสัมพันธ์จะสร้างความสำนึกให้เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ มนุษย์จะสำนึกถึง อัตติภาวะของตัวเองว่ามีความสัมพันธ์ และสำนึกถึงชีวิตภายในตัวเองไปพร้อมกันว่า มนุษย์ที่สมบูรณ์จะต้องเป็นท่าน จึงจะมีความสัมพันธ์กับพระเจ้าสูงสุดได้ มนุษย์มีฐานะเป็นปัจเจกชน และเป็นบุคคลแห่งสังคมในเวลาเดียวกัน ถ้าเปรียบสังคมเป็นวงดนตรีที่ย่อมประกอบด้วย เครื่องดนตรีหลายชนิด หลายประเภท ประสานกันเป็นเพลงอันไพเราะได้ฉันใด สังคมมนุษย์ ก็ย่อมประกอบขึ้นจากมนุษย์แต่ละคนผู้มีความแตกต่างกันในหลายๆด้าน เป็นสังคมที่มีความกลมกลืนขึ้นมาเช่นเดียวกัน สังคมจะมีอยู่ไม่ได้ถ้าไม่มีมนุษย์แต่ละคน และมนุษย์จะมีอยู่ โดยลำพังตัวเองไม่ได้เช่นเดียวกัน

๑. Ibid., p.130: "Yes, in the pure relationship you felt altogether dependent, as you could never possibly feel in any other-and yet also altogether free as never and nowhere else; created-and creative. You no longer felt the one, limited by the other; you felt both without bounds, both at once."

Malcolm L. Diamond, "Dialogue and Theology," In The Philosophy of Martin Buber, p.243: "But if I consider necessity and freedom not in worlds of thought but in the reality of my standing before God, if I know that 'I'm given over for disposal' and know at the same time that 'It depends on myself,' then I cannot try to escape the paradox that has to live..."

มนุษย์จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน การมีความสัมพันธ์มิใช่หมายความว่าถูกจำกัด เสรีภาพ มนุษย์ยังคงมีอิสระในฐานะที่เป็น "เอกบุคคล (unique person) " ผู้ไม่เหมือนใคร และไม่มีใครเหมือน แต่ถูกกำหนดภาวะเงื่อนไขด้วยกิจกรรมของคนอื่น และมีส่วนกำหนด ภาวะเงื่อนไขของผู้อื่นด้วยเช่นกัน มีอิสระและรับผิดชอบต่อกัน

นายปอล อี พูเอ็ทเซ กล่าวว่ "ชีวิตแต่ละชีวิต เป็นชีวิตในตัวเอง แต่ชีวิตใน- ตัวเองนั้นแหละที่สร้างสังคมขึ้นมา"^๑

คนแต่ละคนสร้างสังคมและถูกสร้างโดยสังคม โดยที่แต่ละคนยังคงมีเอกภาพ เป็นบุคคลที่ไม่ซ้ำแบบกัน มนุษย์ถูกผูกมัดให้อยู่ในสังคมก็จริงอยู่ แต่มนุษย์ก็มีอิสระพอสมควร เฉพาะตัว มนุษย์มีความสัมพันธ์ กับธรรมชาติ กับคนรอบตัว และกับพระเจ้า แต่มนุษย์ยังคง มีอิสระที่จะใช้เจตจำนงของตัวเองได้ ชีวิตส่วนตัวของมนุษย์มิได้เป็นปฏิปักษ์กับชีวิตส่วนรวม วิถีทางของมนุษย์อยู่ที่การเอาชนะการอยู่ตามลำพังของตัวเอง โดยไม่ริบความรับผิดชอบที่ได้จาก การอยู่ตามลำพังอันแท้จริงของตัวเองไปเก็บไว้ ไม่ว่าจะอยู่ตามลำพัง ไม่ว่าจะเข้าครุ่นคิดถึง ชีวิตภายในตัวเอง และไม่ว่าจะมีความสัมพันธ์ใดๆก็ตาม สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอยู่คู่กันทั้งสิ้น การมีอิสระ การรับผิดชอบ การเป็นบุคคลที่แท้จริง และการมีความสัมพันธ์ต่อกัน มีความหมายเดียวกัน^๒

นายปอล อี พูเอ็ทเซ ยังเห็นด้วยกับบูเบอร์ว่า โดยแก่นแท้แล้ว ตัวคนของมนุษย์ อยู่ในระบบสัมพันธ์กับคนอื่น (a self-other system) มิใช่เป็นจิต ระบบฉัน-ท่านของ บูเบอร์ก็เช่นเดียวกัน เป็นระบบสิ่งจำกัดและไม่จำกัด (a finite-infinite system) มนุษย์มีอยู่ทั้งอย่างจำกัดและไม่จำกัด

การมีอยู่อย่างจำกัดหมายถึง มนุษย์สำนึกถึงความเป็นตัวของตัวเอง มนุษย์จะ กระทำสิ่งใดก็ตาม ต้องมีสติระลึกอยู่เสมอว่าทำเพื่อเจตจำนงของคน มิใช่ทำเพื่อพระพรหมทาน แต่ตามมนุษย์อีกหลักนี้หลักเดียว มนุษย์ก็จะมีเสรีภาพเต็มที่เช่นเดียวกัน มนุษย์ต้องสัมพันธ์

๑. Paul E. Pfueteze, "Martin Buber and American Pragmatism," In Ibid., p.535; "Each life is a life in itself, but as such it forms the community."

๒. ดู Ibid., p.535.

กับสังคม สิ่งแวดล้อม และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง มนุษย์ต้องสัมพันธ์กับท่านเพื่อกระชับตัวเอง
เมื่อมนุษย์สามารถยกกระชับตัวเองขึ้นเป็นท่านได้แล้ว มนุษย์จะกระทำการอย่างมีเสรีภาพ
เต็มที่ และเป็นเสรีภาพที่ทรงคุณธรรม มิใช่เป็นเสรีภาพตามอารมณ์ มนุษย์จึงไม่ควรมีสภาพ
แค่การยอมรับ การมีเสรีภาพได้แสดงว่า มนุษย์ยอมใช้เสรีภาพของตนอย่างรับผิดชอบ
นายเอิร์นสต์ ไทมอน แสดงความเห็นไว้ว่า

จะไม่มีเสรีภาพเด็ดขาด ครอบงำที่มนุษย์เป็นอยู่อย่างที่เป็น จะมีแต่สภาพซึ่งหมายถึง
สภาพบังคับ ที่สำคัญคือ ไม่ควรมีสภาพดังกล่าวนี้เกินจำเป็น และมีเสรีภาพไม่น้อยกว่า
ที่ยอมรับได้

เมื่อเปรียบเทียบประติหารศน์ของบูเบอร์กับประติหารศน์ของคานท์จะพบว่า
ตามหลักอภิปรัชญาของคานท์ มีโลกสองโลกคือ โลกปรมาัตถ์(noumena) และโลกปรากฏการณ์
(phenomena) ความรู้ของมนุษย์คือประสบการณ์ที่ต้องผ่านโครงสร้างแยกประเภทของมโน
ที่อยู่ในตัวมนุษย์

ส่วนบูเบอร์บอกว่าตัวเขาไม่มีอภิปรัชญาและความคิดของเขาก็ไม่เป็นเทววิทยา
แต่เวลาพูดถึงความคิดของตัวเอง เขาจำเป็นต้องพูดถึงพระเจ้า^๒ เราอาจประมวลได้ว่า
สำหรับบูเบอร์ ความรู้ของมนุษย์ได้มาจากความสัมพันธ์นั่นเอง คือสัมพันธ์กับธรรมชาติ
มนุษย์สัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกัน และโดยเฉพาะสัมพันธ์กับพระเจ้า ความสัมพันธ์คือความซึ่งกัน
และกัน ดังนั้นความรู้ของมนุษย์ ส่วนหนึ่งมาจากการเผชิญความจริงในโลก และอีกส่วนหนึ่ง
มาจากเจตจำนงส่วนตัวของมนุษย์

๑. Ernst Simon, "Martin Buber, The Educator," In Ibid., p.574: "There necessarily never will be freedom so long as man is such as he is, and for that time there will always be a state, which means compulsion. What is demanded is this: from day to day there should be no more state than is indispensable, and not less freedom than is admissible."

๒. ดู Martin Buber, "Replies to My Critics," In Ibid., p.690.

ในค่านจริยศาสตร์และศาสนา สำหรับค่านท์" เหตุผลปฏิบัติของเราทำได้โดยตรง เมื่อรู้แล้วจะบังคับเราให้ปฏิบัติความอย่างเด็ดขาด ไม่ยอมให้มีข้อแม้ใดๆทั้งสิ้น ในแง่นี้จะไม่ปล่อยให้มนุษย์มีเสรีภาพเลือกกระทำการได้เลย"^๑

ส่วนบุญเบอร์แม้แต่เรื่องจริยศาสตร์และศาสนา มนุษย์ก็มีโอกาสเลือก โดยอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ที่มนุษย์และพระเจ้ามีต่อกัน มนุษย์ไม่จำเป็นต้องบริสุทธิล้วนคำสอนของศาสนาต่างๆไป คำว่า"ดี"ของบุญเบอร์ ไม่มีความหมายตายตัวเหมือน"ดี"ของค่านท์ มนุษย์ที่ไม่มีส่วนใดพร่องหายไป(undiminished person) ในความหมายที่ว่า มนุษย์กล้าสู้ทุกสิ่งที่เกิดขึ้น และสู้ทุกสิ่งที่เป็นจริงในโลกเท่านั้น จึงจะนับว่าเป็นคนดี มนุษย์ได้มีโอกาสตัดสินใจ มิใช่เินตามคำสอนของศาสนาว่าไป ในตอนนี้บุญเบอร์จะมีความคิดคล้ายนิเทศ์ต่างกันตรงที่วิธีการ กล่าวคือสำหรับบุญเบอร์ แม้มนุษย์จะเผชิญหน้าและสู้กับความจริงในชีวิตก็จริงอยู่ แต่ทว่าก็มีใช้ด้วยการทิ้งศาสนา มนุษย์ยังมีความสัมพันธ์กับพระเจ้าเป็นพื้นฐานอยู่ก่อน มนุษย์จึงมีความดีเป็นรากฐานของจิตใจ การตัดสินใจของมนุษย์จึงมีรากฐานแห่งความดีบังคับอยู่ มนุษย์จะสู้โลกด้วยวิธีที่เป็นกลางระหว่างชั่วสุดชั้กับดีเกินไปจนกลายเป็นคนอ่อนแอ มนุษย์อยู่กลาง มองสถานการณ์ แล้วตัดสินใจสู้ นี่คือนิยามคนดีของบุญเบอร์

ตามคติของลัทธิอัสติภาวนิยมฝ่ายเทวะ พระเจ้าเป็นผู้ประทานเสรีภาพให้มนุษย์ ส่วนฝ่ายอเทวะคิดว่าเสรีภาพเกิดจากเจตจำนงล้วนๆของมนุษย์ บุญเบอร์อยู่กลางระหว่างสองฝ่าย เสรีภาพของบุญเบอร์มาจากเจตจำนงของมนุษย์ และเจตจำนงนั้นเกิดขึ้นภายในแวดวงของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า ดังนั้นเจตจำนงนี้จะไม่บริสุทธิล้วน และจะไม่เลวทรามล้วน หากเป็นส่วนผสมของทั้งสองอย่าง เสรีภาพในเรื่องจริยธรรมจึงมีความหมายว่า ความดีความชั่วที่มนุษย์กระทำเกิดจากเจตจำนงของมนุษย์ผสม เข้ากับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อม อันได้แก่มีกรรมชาติและมนุษย์รอบตัว ทั้งยังต้องมีความสัมพันธ์กับพระเจ้า ซึ่งเป็นผลให้มนุษย์ทำดีและไม่ประพฤติเสียหายจนเกินไป

ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มนุษย์ทำดีได้ แต่ทว่าการทำชั่วก็มีใช้เรื่องเสียหาย เพราะมนุษย์ยอมมีทั้งสิ่งดีและไม่ดีปนกันประกอบขึ้นเป็นตัวคนมนุษย์ มนุษย์ต้องเผชิญหน้ากับ

๑. กীরติ บุญเจือ, ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน(กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘), หน้า๗๗-๗๘

ทุกสิ่ง แม้จะสู้ด้วยวิธีการที่ศาสนาถือว่าผิด มนุษย์จึงไม่จำเป็นต้องบริสุทธิ์ล้วนชนิดไม่ถูก
สัมผัสแตะต้อง มนุษย์ไม่จำเป็นต้องดีล้วนอย่างโลกแห่งมโนคติต้องการ บูเบอร์ต้องการมนุษย์
จริงๆที่มีทั้งสิ่งดีและไม่ดีปนกัน เป็นมนุษย์ที่ไม่มีอะไรพร่องหายไป

นี่คือลักษณะ เสรีภาพของมนุษย์ตามมติของบูเบอร์ซึ่งไม่เหมือนของค่าน้ำที่ค้ำองได้
เจตจำนงผ่านโครงสร้างแยกประเภทของมนัสก่อน จึงจะได้เจตจำนงที่ใช้งานได้
ทั้งเจตจำนงและโครงสร้างแยกประเภทของมนัสของค่าน้ำล้วนอยู่ในตัวมนุษย์ แต่สำหรับ
บูเบอร์ ไม่มีโครงสร้างแยกประเภทของมนัส มีแต่การเผชิญหน้าและเจตจำนงของมนุษย์

สรุป เสรีภาพในเรื่องศาสนาสำหรับบูเบอร์ มิใช่ทำตามคำสอนของศาสนาอย่าง
เคร่งครัดจนลืมชีวิตปัจจุบัน จริงอยู่มนุษย์ต้องมีศรัทธา รักพระเจ้า และสวดมนต์ต่อพระเจ้า
เท่านั้นมนุษย์ก็จะพบพระเจ้าได้ในขณะปัจจุบัน ไม่ต้องรอจนถึงโลกหน้า เสรีภาพของมนุษย์
จะอยู่ที่ เมื่อมนุษย์เผชิญหน้ากับความเป็นจริงในปัจจุบัน มนุษย์จะใช้เจตจำนงที่มีอยู่ของตัว
ออกมาได้อย่างเต็มที่ และในเวลาเดียวกัน เจตจำนงนั้นจะผ่านการกลั่นกรองอย่างดีมาแล้ว
เพราะความสัมพันธ์นั้น คู่สัมพันธ์จะมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการตัดสินใจของมนุษย์ เช่นเกี่ยวกับ
ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าซึ่งเป็นศูนย์รวมความสัมพันธ์ทั้งปวง จะมีอิทธิพล
วางเกณฑ์ให้มนุษย์ใช้เสรีภาพอย่างมีขอบเขต

ความคิดของบูเบอร์ต่างจากคำสอนของศาสนายูดาห์และศาสนาคริสต์ที่สอนว่า
มนุษย์ต้องทำตามคำสอนของศาสนาโดยเคร่งครัด จนกลายเป็นคนอ่อนแอ ต้องทำคืออยู่ตลอด
เวลา นานๆเข้ามนุษย์ต้องคอยบีบบังคับตัวเอง จนกลายเป็นจับผิดตัวเองไม่ให้ทำในสิ่งที่ตน
เข้าใจว่าผิด ทั้งๆที่บางกรณีจะตัดสินใจไม่ได้ว่าการกระทำนั้นผิดหรือถูก เพราะอยู่ในชีวิตชั้น
แค่ "ควรทำ" หรือ "ไม่ควรทำ" เท่านั้นเอง สร้างความสับสนให้แก่จิตใจมนุษย์ จนในที่สุด
ไม่กล้าเผชิญความจริงในโลก มุ่งหน้าแต่จะไปอยู่ในโลกแห่งมโนคติกับพระเจ้าฝ่ายเดียว
จนกลายเป็นว่ามนุษย์ไม่รู้จักแยกแยะใช้เจตจำนงส่วนตัว ให้ประสานกลมกลืนกับกิจกรรม
ทางสังคม ไม่รู้จักดำเนินชีวิตตามคำสอนของศาสนาให้กลมกลืนกับสภาพความเป็นจริงในโลก
คนบางคนจึงทิ้งศาสนา และมุ่งดำเนินชีวิตตามประสาโลกฝ่ายเดียว

บูเบอร์ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์มีชีวิตอยู่ท่ามกลางศาสนาและชีวิตโลกได้ ด้วยการรักษา
เจตจำนงของตัวเองไว้และเผชิญหน้ากับทุกสิ่งแม้จะร้ายแรง ในขณะเดียวกันก็ไม่ลืมหน้าที่
ของศาสนิกชนที่ดี แต่มิใช่ยึดเอาการเป็นศาสนิกชนที่ดีมาเป็นจุดหมายปลายทางจนไม่กล้า

เผชิญปัญหา การที่มนุษย์เดินหน้าอยู่ตลอดเวลา พบอะไรก็ฝ่าฟันสู้ไป ไม่พะวงว่าจะพบ
 ชะตากรรมเช่นไร เพียงเท่านั้น มนุษย์ก็ได้รับพระพรหมทานแล้ว พระพรหมทานอยู่ที่ชะตากรรม
 ที่มนุษย์ประสบนั่นเอง เพราะยิ่งพบชะตากรรมบ่อยครั้งเท่าใด ย่อมหมายความว่า มนุษย์ใช้
 เสรีภาพบ่อยครั้งและเต็มที่มากขึ้น เพราะเสรีภาพและชะตากรรมมาคู่กันเสมอ มนุษย์จึงไม่
 จำเป็นต้องยึดเอาพระพรหมทานเป็นหลักประพฤติดัน เพราะจะกลายเป็นการจำกัดการใช้
 เสรีภาพแห่งเจตจำนงของตน การดำเนินชีวิตไปตามหน้าที่พร้อมทั้งมีศรัทธาว่ามีพระเจ้า
 อยู่จริงในโลก เท่านั้นมนุษย์ก็พบพระเจ้าและเป็นพระเจ้าในขณะที่มีชีวิตอยู่ในโลกนี้แล้ว

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย